Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)

5 września 2019 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych – Dyrektywa (UE) 2016/343 – Artykuł 4 ust. 1 – Domniemanie niewinności – Publiczne wypowiedzi o winie – Ugoda zawarta między prokuratorem a sprawcą przestępstwa – Orzecznictwo krajowe przewidujące podanie tożsamości oskarżonych, którzy nie zawarli takiej ugody – Karta praw podstawowych – Artykuł 48

W sprawie C-377/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria) postanowieniem z dnia 31 maja 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 8 czerwca 2018 r., w postępowaniu karnym przeciwko:

AH,

PB,

CX,

KM,

PH,

przy udziale:

MH,

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: A. Arabadjiev, prezes izby, T. von Danwitz i C. Vajda (sprawozdawca), sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: M. Aleksejev, kierownik wydziału,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 13 marca 2019 r.,

* Język postępowania: bułgarski.

rozważywszy uwagi przedstawione:

– w imieniu rządu niemieckiego początkowo przez T. Henzego, E. Lankenaua oraz M. Hellmanna, działających w charakterze pełnomocników, a następnie przez E. Lankenaua oraz M. Hellmanna, działających w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez S. Faraciego, avvocato dello Stato,

– w imieniu Komisji Europejskiej przez R. Troostersa oraz Y.G. Marinovą, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 13 czerwca 2019 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 4 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym (Dz.U. 2016, L 65, s. 1) w związku z motywem 16 zdanie pierwsze i motywem 17 tej dyrektywy.

2 Pytanie to zostało przedstawione w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko AH, PB, CX, KM i PH w sprawie ich domniemanej przynależności do zorganizowanej grupy przestępczej.

Ramy prawne

Prawo Unii

Karta

3 Artykuł 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”), zatytułowany „Domniemanie niewinności i prawo do obrony”, stanowi:

„1. Każdego oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z prawem.

2. Każdemu oskarżonemu gwarantuje się poszanowanie prawa do obrony”.

4 Wyjaśnienia dotyczące karty (Dz.U. 2007, C 303, s. 17) uściślają odnośnie do art. 48 karty, że postanowienie to odpowiada art. 6 ust. 2 i 3 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (zwanej dalej „EKPC”).

5 Artykuł 52 karty, zatytułowany „Zakres i wykładnia praw i zasad”, w ust. 3 stanowi:

„W zakresie, w jakim niniejsza karta zawiera prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w [EKPC], ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Niniejsze postanowienie nie stanowi przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę”.

Dyrektywa 2016/343

6 Zgodnie z motywami 1, 4, 5, 9, 10, 16 i 48 dyrektywy 2016/343:

„(1) Domniemanie niewinności i prawo do rzetelnego procesu sądowego ujęte są w art. 47 i 48 [karty], w art. 6 [EKPC], w art. 14 Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (MPPOiP) i w art. 11 Powszechnej deklaracji praw człowieka.

[…]

(4) Wdrożenie [zasady wzajemnego uznawania wyroków i innych orzeczeń sądowych] opiera się na założeniu, że państwa członkowskie mają wzajemne zaufanie do swoich systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Zakres zasady wzajemnego uznawania zależy od szeregu czynników, w tym mechanizmów mających na celu zagwarantowanie praw podejrzanych i oskarżonych oraz wspólnych minimalnych norm niezbędnych dla ułatwienia stosowania tej zasady.

(5) Chociaż państwa członkowskie są stronami EKPC i MPPOiP, z doświadczenia wynika, że fakt ten sam w sobie nie zawsze jest gwarancją wystarczającego stopnia zaufania do systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych innych państw członkowskich.

[…]

(9) Celem niniejszej dyrektywy jest wzmocnienie prawa do rzetelnego procesu sądowego w postępowaniu karnym przez ustanowienie wspólnych norm minimalnych dotyczących niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie.

(10) Dzięki ustanowieniu wspólnych norm minimalnych dotyczących ochrony praw procesowych podejrzanych i oskarżonych niniejsza dyrektywa zmierza do zwiększenia wzajemnego zaufania państw członkowskich do ich systemów wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, przyczyniając się tym samym do ułatwienia wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych. Takie wspólne normy minimalne powinny również umożliwić usunięcie przeszkód dla swobodnego przepływu obywateli na terytoriach państw członkowskich.

[…]

(16) Domniemanie niewinności zostałoby naruszone, gdyby podejrzany lub oskarżony był przedstawiony jako winny w publicznej wypowiedzi organu publicznego lub w orzeczeniu sądowym innym niż rozstrzygające o winie do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z prawem. Takie wypowiedzi lub orzeczenia sądowe nie powinny odzwierciedlać opinii, że osoba ta jest winna. Powyższe powinno stosować się z zastrzeżeniem czynności oskarżyciela, które zmierzają do wykazania winy podejrzanego lub oskarżonego, takich jak akt oskarżenia, oraz z zastrzeżeniem orzeczeń sądowych nakazujących wykonanie wyroku w zawieszeniu, pod warunkiem poszanowania prawa do obrony. Powyższe powinno stosować się także z zastrzeżeniem wstępnych decyzji o charakterze procesowym, które są podejmowane przez organy sądowe lub inne właściwe organy i które opierają się na podejrzeniu lub obciążającym materiale dowodowym, takich jak postanowienia o tymczasowym aresztowaniu w postępowaniu przygotowawczym, pod warunkiem że decyzje takie nie odnoszą się do podejrzanego lub oskarżonego jako do winnego. Przed podjęciem wstępnej decyzji o charakterze procesowym właściwy organ może być obowiązany najpierw sprawdzić, czy istnieje materiał dowodowy obciążający podejrzanego lub oskarżonego, który wystarcza do uzasadnienia danej decyzji, a decyzja może zawierać odniesienie do tego materiału.

[…]

(48) Ponieważ w niniejszej dyrektywie ustanawia się normy minimalne, państwa członkowskie powinny mieć możliwość rozszerzenia zakresu praw określonych w niniejszej dyrektywie w celu zapewnienia wyższego poziomu ochrony. Poziom ochrony zapewnianej przez państwa członkowskie nigdy nie powinien być niższy niż poziom wynikający z norm określonych w [karcie] lub EKPC, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Trybunał Sprawiedliwości i Europejski Trybunał Praw Człowieka".

7 Artykuł 1 dyrektywy 2016/343, zatytułowany „Przedmiot", stanowi:

„W niniejszej dyrektywie ustanawia się wspólne normy minimalne dotyczące:

a) niektórych aspektów domniemania niewinności w postępowaniu karnym;

b) prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym".

8 Artykuł 2 tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres", sformułowany jest w sposób następujący:

„Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do osób fizycznych będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym. Ma zastosowanie na wszystkich etapach postępowania karnego od chwili, gdy dana osoba staje się podejrzana lub zostaje oskarżona o popełnienie czynu zabronionego lub domniemanego czynu zabronionego, aż do uprawomocnienia się orzeczenia w przedmiocie ostatecznego rozstrzygnięcia, czy osoba ta popełniła dany czyn zabroniony".

9 Artykuł 4 tej dyrektywy, zatytułowany „Publiczne wypowiedzi o winie", stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie podejmują wszelkie środki niezbędne do zapewnienia, by do czasu udowodnienia podejrzanemu lub oskarżonemu winy zgodnie z prawem organy publiczne w swoich wypowiedziach publicznych oraz w orzeczeniach sądowych innych niż rozstrzygające o winie nie odnosiły się do takiej osoby jako do winnej. Powyższe stosuje się z zastrzeżeniem czynności oskarżyciela, które zmierzają do wykazania winy podejrzanego lub oskarżonego, oraz z zastrzeżeniem wstępnych decyzji o charakterze procesowym, które są podejmowane przez organy sądowe lub inne właściwe organy i które opierają się na podejrzeniu lub obciążającym materiale dowodowym".

10 Artykuł 14 tej dyrektywy, zatytułowany „Transpozycja", stanowi w ust. 1:

„Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy w terminie do dnia 1 kwietnia 2018 r. Niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję.

Przepisy przyjęte przez państwa członkowskie zawierają odniesienie do niniejszej dyrektywy lub odniesienie takie towarzyszy ich urzędowej publikacji. Metody dokonywania takiego odniesienia określane są przez państwa członkowskie".

Prawo bułgarskie

11 Na mocy art. 381 Nakazatelno-protsesualen kodeks (kodeksu postępowania karnego, zwanego dalej „NPK") każdy oskarżony, który przyznaje się do winy, ma możliwość zawarcia, po zakończeniu postępowania przygotowawczego, ugody z prokuratorem za pośrednictwem swojego obrońcy.

12 Artykuł 381 ust. 5 NPK przewiduje:

„Ugodę sporządza się w formie pisemnej; zawiera ona przyznanie się dotyczące następujących kwestii:

1. czy popełniono czyn; czy popełnił go oskarżony; czy popełniono go w sposób zawiniony; czy czyn ten stanowi przestępstwo – wraz ze wskazaniem jego kwalifikacji prawnej;

[…]”.

13 Artykuł 381 ust. 7 NPK stanowi:

„Jeżeli postępowanie dotyczy kilku osób […] ugodę mogą zawrzeć niektóre z tych osób […]”.

14 Artykuł 382 ust. 5 NPK stanowi:

„Sąd może zaproponować zmiany w ugodzie, które rozpatruje się przy udziale prokuratora i obrońców oskarżonych. Jako ostatniego wysłuchuje się oskarżonego”.

15 Zgodnie z art. 382 ust. 7 NPK sąd zatwierdza ugodę, jeżeli nie jest ona sprzeczna z ustawą i z dobrymi obyczajami.

16 Artykuł 383 ust. 1 NPK przewiduje, że ugoda ma skutek prawomocnego orzeczenia.

17 Na mocy art. 12–14 Zakon za grazhdanskata registratsia (ustawy o stanie cywilnym) obywateli bułgarskich nazywa się za pomocą trzech elementów, a mianowicie imienia, patronimiku i nazwiska. Posiadają oni także przewidziany w art. 11 ust. 1 tej ustawy krajowy numer identyfikacyjny, będący identyfikatorem administracyjnym, za pomocą którego jednoznacznie określa się daną osobę.

Spór w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

18 Z postanowienia odsyłającego wynika, że AH, PB, CX, KM, PM i MH są ścigani w związku z zarzucaną im przynależnością w okresie od listopada 2014 r. do listopada 2015 r. do zorganizowanej grupy przestępczej działającej w Sofii (Bułgaria). Celem tej grupy miało być osiągnięcie korzyści majątkowych poprzez wytwarzanie fałszywych dokumentów urzędowych lub fałszowanie ich treści, a mianowicie dokumentów tożsamości i praw jazdy na pojazdy silnikowe. W akcie oskarżenia podniesiono, że owych sześć osób działało w jednej zorganizowanej grupie przestępczej, dzieląc między siebie obowiązki związane z realizacją wspólnego przestępczego celu.

19 Tylko jedna z tych osób, MH, wyraziła wolę zawarcia ugody z prokuratorem, w której przyznała się do winy w zamian za obniżenie kary.

20 Zgodnie z informacjami zawartymi w postanowieniu odsyłającym pięć pozostałych oskarżonych osób (zwanych dalej „pięcioma oskarżonymi”) wyraziło „zgodę proceduralną” na zawarcie przez MH i prokuratora takiej ugody, wskazując wyraźnie, że nie oznacza to jednak, że przyznają się one do winy i że rezygnują z przysługującego im prawa do nieprzyznawania się do winy.

21 Z zamieszczonego w zawartej pomiędzy prokuratorem i MH ugodzie opisu okoliczności faktycznych wynika, że MH należał do zorganizowanej grupy przestępczej z pięcioma oskarżonymi. Tożsamość wszystkich oskarżonych została określona w tej ugodzie w ten sam sposób, to znaczy za pomocą ich imion, patronimików i nazwisk oraz krajowych numerów identyfikujących. Jedyna różnica w sposobie określenia tożsamości tych osób polega na tym, że tożsamość MH została ponadto określona za pomocą daty i miejsca urodzenia, adresu, obywatelstwa, jego przynależności etnicznej, sytuacji rodzinnej, a także jego wcześniejszej karalności.

22 Zgodnie z krajowymi przepisami procesowymi ugoda ta została przedłożona do zatwierdzenia sądowi odsyłającemu, który może wprowadzić do niej zmiany.

23 W tym względzie sąd odsyłający zastanawia się, czy jest zgodne z art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343, że w treści ugody rozpatrywanej w postępowaniu głównym wyraźnie i jasno wymieniono jako członków tej zorganizowanej grupy przestępczej pięciu oskarżonych, którzy nie zawarli tej ugody i przeciwko którym prowadzone są zwyczajne postępowania karne, a także określono tożsamość tych ostatnich poprzez wymienienie ich imion, patronimików, nazwisk oraz krajowych numerów identyfikacyjnych.

24 Z jednej strony sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem krajowym treść ugody powinna w całości odpowiadać treści aktu oskarżenia, w którym wszyscy oskarżeni wskazani są jako współsprawcy przestępstwa. Ponadto wzmianka o współsprawcach przestępstwa mogłaby mieć duże znaczenie do celów wypełnienia znamion rozpatrywanego czynu zabronionego, ponieważ zgodnie z prawem bułgarskim zorganizowana grupa przestępcza istnieje tylko wówczas, gdy uczestniczą w niej co najmniej trzy osoby.

25 Z drugiej strony sąd odsyłający wskazuje, że art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 zakazuje sądowi przedstawienia oskarżonego jako winnego w orzeczeniu innym niż rozstrzygające o jego winie. Sąd ten zastanawia się, czy należy uznać, że pięciu oskarżonych, co do których postępowanie karne nadal jest prowadzone zgodnie ze zwyczajną procedurą karną, przedstawiono jako winnych – w zakresie, w jakim w formalnym orzeczeniu sądu wskazuje się ich jako współsprawców rozpatrywanego przestępstwa, podając ich imiona, patronimiki, nazwiska i krajowe numery identyfikacyjne.

26 W tych okolicznościach Spetsializiran nakazatelen sad (wyspecjalizowany sąd karny, Bułgaria) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy krajowe orzecznictwo wymagające wskazania w treści ugody (zawartej w ramach postępowania karnego) jako sprawców danego przestępstwa nie tylko oskarżonego, który przyznał swoją winę w odniesieniu do tego przestępstwa i zawarł tę ugodę, lecz również pozostałych oskarżonych, będących współsprawcami, którzy nie zawarli tej ugody, nie przyznali swojej winy i w odniesieniu do których nadal jest prowadzone zwyczajne postępowanie karne, lecz którzy wyrazili jednak zgodę na zawarcie ugody przez owego pierwszego oskarżonego, jest zgodne z art. 4 ust. 1 zdanie pierwsze w związku z motywem 16 zdanie pierwsze i motywem 17 dyrektywy 2016/343?”.

27 Postanowieniem z dnia 22 czerwca 2018 r. prezes Trybunału zdecydował na podstawie art. 53 ust. 3 regulaminu postępowania przed Trybunałem o rozpoznaniu sprawy w pierwszej kolejności.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

28 Na wstępie należy wskazać, że o ile z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że pięciu oskarżonych udzieliło „zgody proceduralnej” na zawarcie przez MH i prokuratora ugody oznaczającej przyznanie się MH do winy w zamian za obniżenie kary, o tyle należy zauważyć, że Trybunał nie został zapytany o ewentualną zgodność z prawem Unii uregulowania krajowego, które w danym przypadku uzależniałoby zatwierdzenie przez sąd takiej zgody od zgody tych osób.

29 Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, aby ugoda, w której oskarżony przyznaje się do winy w zamian za obniżenie kary, która to ugoda powinna zostać zatwierdzona przez sąd krajowy, wymieniała wyraźnie jako współsprawców danego przestępstwa nie tylko tego oskarżonego, ale także pozostałych oskarżonych, którzy nie przyznali się do winy i przeciwko którym toczy się odrębne postępowanie karne.

W przedmiocie możliwości stosowania dyrektywy 2016/343

30 Na wstępie należy zbadać, czy dyrektywa 2016/343 znajduje zastosowanie w okolicznościach takich jak te będące przedmiotem sprawy w postępowaniu głównym.

31 W pierwszym rzędzie bezsporne jest, że dyrektywa ta ma zastosowanie ratione temporis. W tym względzie wystarczy stwierdzić, że rozpatrywana w postępowaniu głównym ugoda nie została jeszcze zatwierdzona przez sąd odsyłający i że ewentualne jej zatwierdzenie będzie musiało zostać dokonane po upływie terminu na dokonanie transpozycji dyrektywy 2016/343, czyli w dniu 1 kwietnia 2018 r.

32 W drugim rzędzie – dyrektywa 2016/343 znajduje również zastosowanie ratione personae. Zgodnie z art. 2 tej dyrektywy ma ona zastosowanie do osób fizycznych będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym. Ma ona zastosowanie na wszystkich etapach postępowania karnego od chwili, gdy dana osoba staje się podejrzana lub zostaje oskarżona o popełnienie czynu zabronionego lub domniemanego czynu zabronionego, aż do uprawomocnienia się orzeczenia w przedmiocie ostatecznego rozstrzygnięcia, czy osoba ta popełniła dany czyn zabroniony.

33 Tymczasem z postanowienia odsyłającego wynika, że przeciwko pięciu oskarżonym w postępowaniu głównym toczy się postępowanie karne i że ostateczne orzeczenie mające na celu stwierdzenie ich winy za dane przestępstwo nie zostało jeszcze wydane.

34 W trzecim rzędzie – wspomniana dyrektywa znajduje zastosowanie ratione materiae, ponieważ rozpatrywana w postępowaniu głównym ugoda należy do kategorii „orzeczeń sądowych innych niż rozstrzygające o winie", o której mowa w art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343. Po pierwsze bowiem taka ugoda, zawierana między prokuratorem a oskarżonym, stanowi, w następstwie jej zatwierdzenia przez sąd, orzeczenie sądowe, jak zauważył to rzecznik generalny w pkt 37–42 opinii.

35 Po drugie, rozpatrywana w postępowaniu głównym ugoda nie rozstrzyga o winie pięciu oskarżonych. W tym względzie należy podkreślić, że sam fakt, iż ugoda ta rozstrzyga o winie MH, nie może wykluczyć uznania jej za orzeczenie „inn[e] niż rozstrzygające o winie" względem pięciu oskarżonych. W istocie, jak zauważył sąd odsyłający, ta sama ugoda może stanowić orzeczenie co do istoty w odniesieniu do osoby, która ją zawiera i która może w związku z tym zostać w niej przedstawiona jako winna, lecz nie w odniesieniu do pozostałych oskarżonych, którzy nie zawarli ugody. Odmienna wykładnia art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 skutkowałaby tym, że pięciu oskarżonych nie korzystałoby już z gwarancji przewidzianych w tym przepisie. Taka wykładnia byłaby sprzeczna z celem dyrektywy wynikającym z jej motywu 9, polegającym na wzmocnieniu prawa do rzetelnego procesu w postępowaniu karnym.

W przedmiocie zobowiązania, o którym mowa w art. 4 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2016/343

36 Zgodnie z art. 4 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2016/343 na państwach członkowskich spoczywa zobowiązanie do podjęcia środków niezbędnych do zapewnienia, by do czasu udowodnienia podejrzanemu lub oskarżonemu winy zgodnie z prawem organy publiczne, w szczególności w swoich orzeczeniach sądowych innych niż rozstrzygające o winie, nie odnosiły się do takiej osoby jako do winnej.

37 Z motywu 16 dyrektywy 2016/343 wynika, że przepis ten ma zagwarantować poszanowanie zasady domniemania niewinności. Tak więc zgodnie z tym motywem takie orzeczenia sądowe nie powinny odzwierciedlać opinii, że osoba ta jest winna.

38 W tym kontekście należy ponadto stwierdzić, że celem dyrektywy 2016/343, jak wynika z jej art. 1 oraz motywu 9, jest ustanowienie wspólnych norm minimalnych mających zastosowanie do postępowań karnych, dotyczących niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie (wyrok z dnia 19 września 2018 r., Milev, C-310/18 PPU, EU:C:2018:732, pkt 45).

39 Dyrektywa ta ma zatem na celu wzmocnienie zaufania państw członkowskich do wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych innych państw członkowskich, jak wynika to z jej motywów 4, 5 i 10.

40 Chociaż art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 pozostawia państwom członkowskim pewien zakres swobodnej oceny przy przyjmowaniu środków niezbędnych do stosowania tego przepisu, to jednak, jak wynika z motywu 48 tej dyrektywy, poziom ochrony zapewniany przez państwa członkowskie nigdy nie powinien być niższy od poziomu wynikającego z norm przewidzianych w karcie i w EKPC, w szczególności jeśli chodzi o normy dotyczące domniemania niewinności.

41 W tym względzie należy zauważyć, że domniemanie niewinności jest zapisane w art. 48 karty, który – jak wynika z wyjaśnień dotyczących karty – odpowiada art. 6 ust. 2 i 3 EKPC. Wynika z tego, zgodnie z art. 52 ust. 3 karty, że art. 6 ust. 2 i 3 EKPC należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu wykładni art. 48 karty jako próg minimalnej ochrony [zob. analogicznie w odniesieniu do art. 17 karty wyrok z dnia 21 maja 2019 r., Komisja/Węgry (Użytkowanie gruntów rolnych), C-235/17, EU:C:2019:432, pkt 72 i przytoczone tam orzecznictwo].

42 W braku w dyrektywie 2016/343 i w orzecznictwie dotyczącym art. 48 karty szczegółowych wskazówek w kwestii tego, jak należy ustalić, czy osoba jest przedstawiana jako winna w orzeczeniu sądowym, należy oprzeć się na orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczącym art. 6 ust. 2 EKPC w celu dokonania wykładni art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343.

43 W tym względzie Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że zasada domniemania niewinności zostaje naruszona, gdy orzeczenie sądowe lub oficjalne oświadczenie dotyczące oskarżonego zawiera wyraźne oświadczenie, zgodnie z którym dana osoba popełniła dane przestępstwo, dokonane w braku ostatecznego wyroku skazującego. W tym kontekście trybunał ten podkreślił znaczenie wyboru wyrażeń użytych przez organy sądowe, a także szczególnych okoliczności, w jakich zostały one sformułowane, oraz charakteru i kontekstu danego postępowania (zob. podobnie wyrok ETPC z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom, CE:ECHR:20140227JUD001710310, § 63).

44 Wspomniany trybunał przyznał, że w złożonym postępowaniu karnym, obejmującym szereg podejrzanych, którzy nie mogą być osądzeni we wspólnym procesie, odniesienia sądu krajowego do udziału osób trzecich, które mogą następnie być osądzone w odrębnym postępowaniu, mogą okazać się niezbędne dla oceny winy oskarżonych. Trybunał ten wyjaśnił jednak, że jeżeli okoliczności dotyczące udziału osób trzecich muszą być wprowadzone, dany sąd powinien unikać podawania większej ilości informacji niż jest to niezbędne dla analizy odpowiedzialności prawnej osób, które są oskarżone w toczącym się przed nim postępowaniu. Ponadto wspomniany trybunał podkreślił, że uzasadnienie orzeczeń sądowych należy formułować przy użyciu wyrażeń, dzięki którym można uniknąć potencjalnego przedwczesnego osądu w przedmiocie winy danych osób trzecich, który mógłby zagrozić rzetelnej analizie zarzutów postawionych im w ramach odrębnego postępowania (zob. podobnie wyrok ETPC z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie Karaman przeciwko Niemcom, CE:ECHR:20140227JUD001710310, §§ 64, 65; zob. także wyrok ETPC z dnia 23 lutego 2016 r. w sprawie Navalnyy i Ofitserov przeciwko Rosji, CE:ECHR:2016:0223JUD004663213, § 99).

45 W świetle tego orzecznictwa, i jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 91 opinii, art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, by ugoda taka jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym, która powinna zostać zatwierdzona przez sąd krajowy, wspominała o udziale oskarżonych innych niż oskarżony, który zawarł tę ugodę i w ten sposób przyznał się do winy, którzy to inni oskarżeni zostaną osądzeni w odrębnym postępowaniu,

i by podawała ona ich tożsamość, pod warunkiem, po pierwsze, że informacja ta jest niezbędna do dokonania kwalifikacji odpowiedzialności prawnej oskarżonego, który zawarł wspomnianą ugodę, a po drugie, że ugoda ta wyraźnie wskazuje, że przeciwko owym pozostałym oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem.

46 W tym względzie, aby zweryfikować poszanowanie zasady domniemania niewinności, należy zawsze analizować orzeczenie sądowe i jego uzasadnienie w całości i w świetle szczególnych okoliczności, w których zostało ono wydane. Jak podniosła Komisja podczas rozprawy, jakiekolwiek wyraźne odniesienie w niektórych fragmentach orzeczenia sądowego do braku winy współoskarżonych byłoby pozbawione sensu, gdyby inne fragmenty tego orzeczenia mogły być pojmowane jako przedwczesne przyznanie się przez nich do winy.

47 W niniejszym przypadku sąd odsyłający podnosi, że, jak przewiduje prawo krajowe, zorganizowana grupa przestępcza istnieje tylko wówczas, gdy uczestniczą w niej co najmniej trzy osoby. Z postanowienia odsyłającego wydaje się zatem wynikać, z zastrzeżeniem zweryfikowania tego przez sąd odsyłający, że wymienienie w rozpatrywanej w postępowaniu głównym ugodzie pięciu oskarżonych jako współsprawców przestępstwa było konieczne w celu stwierdzenia winy MH z tytułu jego udziału w zorganizowanej grupie przestępczej.

48 Niemniej jednak wydaje się, że rozpatrywana w postępowaniu głównym ugoda w formie, w jakiej została przedłożona sądowi odsyłającemu do zatwierdzenia, nie wskazuje jasno, że przeciwko pięciu oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem – czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego. W braku takiego doprecyzowania ugoda ta – wbrew przepisom art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 – może przedstawiać tych oskarżonych jako winnych, podczas gdy ich wina nie została jeszcze stwierdzona zgodnie z prawem.

49 Tymczasem z postanowienia odsyłającego wynika, że zgodnie z prawem krajowym sąd odsyłający w ramach procedury zatwierdzania ma możliwość dokonania zmian postanowień wspomnianej ugody. W tych okolicznościach art. 4 ust. 1 tej dyrektywy wymaga, by rozpatrywana w postępowaniu głównym ugoda została zatwierdzona, w stosownym przypadku, dopiero po zmianie polegającej na wyraźnym wskazaniu, że przeciwko pięciu oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem.

50 W tych okolicznościach na przedstawione pytanie prejudycjalne należy odpowiedzieć, że art. 4 ust. 1 dyrektywy 2016/343 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie temu, by ugoda, w której oskarżony przyznaje się do winy w zamian za obniżenie kary, która to ugoda powinna zostać zatwierdzona przez sąd krajowy, wymieniała wyraźnie jako współsprawców danego przestępstwa nie tylko tego oskarżonego, lecz także innych oskarżonych, którzy nie przyznali się do winy i przeciwko którym toczy się odrębne postępowanie karne, pod warunkiem, po pierwsze, że informacja ta jest niezbędna do dokonania kwalifikacji odpowiedzialności prawnej oskarżonego, który zawarł wspomnianą ugodę, a po drugie, że ugoda ta wskazuje wyraźnie, że przeciwko tym pozostałym oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem.

W przedmiocie kosztów

51 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/343 z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności i prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym należy interpretować w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, by ugoda, w której oskarżony przyznaje się do winy w zamian za obniżenie kary, która to ugoda powinna zostać zatwierdzona przez sąd krajowy, wymieniała wyraźnie jako współsprawców danego przestępstwa nie tylko tego oskarżonego, lecz także innych oskarżonych, którzy nie przyznali się do winy i przeciwko którym toczy się odrębne postępowanie karne, pod warunkiem, po pierwsze, że informacja ta jest niezbędna do dokonania kwalifikacji odpowiedzialności prawnej oskarżonego, który zawarł wspomnianą ugodę, a po drugie, że ugoda ta wskazuje wyraźnie, że przeciwko tym pozostałym oskarżonym toczy się odrębne postępowanie karne i że ich wina nie została stwierdzona zgodnie z prawem.

Podpisy